

Kotiliesi nro 1/2001
Kuvat: Kimmo Räisänen

Taideaineista kasvaa henkinen pääoma

Maailma muuttuu vauhdilla, niin myös kouluissa annettava opetus. Kysymyksiä on herättänyt erityisesti taideaineiden kohtalo. Onko suomalaisissa opinahjoissa koittanut aika sanoa hyvästit henkiselle pääomalle?

Työpaikkailmoitukset sen paljastavat: nyt etsitään ihmisiä, joilla on ”ideoita, esiintymiskykyä, neuvottelutaitoa, pitkäjänteisyyttä ja täsmällisyyttä, hyvä ja monipuolinen kielitaito, näkemys sähköisen viestinnän sisällöistä ja mahdollisuuksista, kyky toteuttaa innovatiiviset oivallukset teknisesti ja hahmottaa laajatkin asiakokonaisuudet sekä valmiudet luoda uusia toimintamalleja”.

Ei ihme, jos koulutuksen suunnittelijat ovat ymmällään. Haasteiden ja vaatimusten määrä on yhteiskunnallisen ja teknologian kehityksen myötä kasvanut, mutta aika ja resurssit eivät. Vuosikymmeniä jatkunut taisto eri oppiaineiden tarpeellisuudesta on jälleen ajankohtainen, kiitos opetusministeriön, joka julkisti viime toukokuussa työryhmän muistion perusopetuksen uudistamisesta ja jonka sivistyspoliittinen ministerityöryhmä siunasi marraskuun alussa vain muutaman muutoksen kera. Erityisen huolissaan ovat olleet taideaineiden opettajat, koska työryhmän ehdotus lisätä äidinkielen ja kirjallisuuden, matematiikan, historian ja yhteiskuntaopin sekä terveystiedon tuntimääriä vähentää valinnaisten oppiaineiden määrää. Suuressa osassa kouluja se merkitsee entistä tiukempaa kilpailua juuri taideaineiden – musiikin, kuvaamataidon, ilmaisutaidon ja käsitöiden – kesken.

Koska perusopetuksen tuntimääriä ei voi kasvattaa loputtomiin, on pakko tehdä valintoja. Mutta kuka pystyy varmuudella sanomaan, millaisia taitoja tänään opintiansä aloittavat lapset tarvitsevat aikuistuuksaan?

Viime vuosien julkisessa keskustelussa on usein korostettu koulutuksen yhteiskunnallista vastuuta. Tulevaisuus tarvitsee tekijöitä, meitä muistutetaan, ja siksi koulutusta halutaan tarkastella yhä enemmän taloudellisena sijoituksena. Sen, tuottavatko markat toivotun hyödyn, mittaisivat viime kädessä tuotanto- ja työelämän vaikuttajat, eivät opettajat saati oppilaat itse. On myös esitetty, että paikalliset päättäjät ja elinkeinoelämän edustajat osallistuisivat tulevaisuudessa koulujen sisällölliseen ja toiminnalliseen suunnitteluun.

On itsestäänselvää, että perusopetuksessa on panostettava taitoihin, jotka auttavat oppilaita pärjäämään yhteiskunnassa, mutta ajatus koululaitoksesta orwellmaisena järjestelmänä, jonka ensisijaisena tavoitteena on ihmisten profilointi työ- ja tuotantoelämän tarpeisiin, on puistattava. Jo antiikin filosofit muistuttivat hallitsijoita henkisen pääoman merkityksestä; ilman sitä kansakunnan on turha haaveilla menestyksestä.

Ikuinen kaksintaistelu

Kun keskustellaan oppiaineiden merkityksestä, vastakkain asetetaan usein tietoaaineet (mm. matematiikka, luonnontieteet, äidinkieli) sekä taideaineet. Asetelman taustalta voi löytää englantilaisen filosofin Francis Baconin lanseeraaman ajatuksen tiedosta valtana. Nykyisessä tietoyhteiskunnassa tiedon merkitys on entisestään korostunut ja on jopa esitetty uhkakuvia, joiden mukaan ihminen, jolla ei ole taitoa hankkia ja käyttää tietoa, syrjäytyy toisen luokan kansalaiseksi.

Tietoaineksen lisäämistä kouluopetuksessa on vaadittu yhä voimakkaammin. Olisi kuitenkin syytä muistaa, etteivät oppilaat ole tuotantokoneita. Näkemys, jossa kaatamalla lapsen päähän maksimaalinen määrä matematiikkaa saadaan matemaattisesti lahjakas yksilö, on paitsi kapea, myös harhaanjohtava.

”Tosiasiaa oppimisprosessi on monimutkainen tapahtumaketju, josta tietoaaine muodostaa vain osan”, sanoo Sibelius-Akatemian musiikkiterapian ja erityispedagogiikan lehtori, psykologi **Petri Lehikoinen**.

Musiikkiterapian johtaviin kansainvälisiin tutkijoihin lukeutuva Lehikoinen on ollut mukana kehittämässä ns. fysioakustista hoitomenetelmää, joka perustuu matalataajuisten

ääniaaltoenergian, siniäänien, solujen toimintaa elvyttävään vaikutukseen.

Sitä on käytetty menestyksekkäästi mm. yleisessä terveydenhoidossa, urheilulääketieteessä sekä aivovaurio- ja vammaiskuntoutuksessa.

”Ihmisen aivot ovat alun perin anatomisesti symmetriset, mutta iän karttuessa tietyt aivojen alueet erikoistuvat tiettyihin tehtäviin. Taideaineet toimivat oikean aivopuoliskon hallitsemilla alueilla, kun perinteinen tietopuolinen kasvatus operoi lähes yksinomaan vasemman aivopuoliskon alueella. Koska aivot toimivat kokonaisuutena, oikean aivopuoliskon toimintojen jättäminen vähemmälle huomiolle laskee väistämättä aivojen kokonaiskapasiteettia, mikä tietenkin vaikuttaa myös tietopuolisen aivopuoliskon suoritukseen. Länsimaisessa kulttuurissa, joka on yhä selvemmin kehittynyt tietopainotteiseksi, loogisanalyttisen ajattelun kehittäminen asetetaan muun kehityksen edelle. Tämä aiheuttaa ongelmia, koska se kaventaa aivotoimintojen kehittymistä. Jo pelkästään tästä syystä on erittäin typerää ja lyhytnäköistä vähentää taideaineiden opetusta.”

Taiteessa on taikaa

Suomalaiset päättäjät puhuvat mielellään Suomesta sivistysvaltiona, joka panostaa kulttuuriin, taiteeseen ja koulutukseen. Teot osoittavat puheet katteettomiksi. Erityisesti 1990-luvun talouslama ja sitä seuranneet toistuvat leikkaukset johtivat mm. opetusryhmien koon suurenemiseen, satojen pienten koulujen lakkauttamiseen, opettajien lomauttamiseen sekä kirjastojen ja taidelaitosten toiminnan supistuksiin, minkä vuoksi monissa kunnissa koulutuksen laatu kärsi ja tulostaso laski.

Vähättelevä asenne on heijastunut myös taideaineisiin. Monissa kouluissa niitä pidetään ”vain” viihteenä; harrastuksina, joilla lasten ja nuorten sopii täyttää vapaa-aikansa, ja silloinkin mieluiten maksullisissa oppilaitoksissa.

Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että taiteen harrastamisella on tärkeä merkitys ihmisen henkiselle ja fyysiselle hyvinvoinnille. Umeån yliopistossa Ruotsissa hyväksyttiin viime helmikuussa Boinkum Benson Koonlanin väitöstutkimus, joka osoittaa, että kulttuurikokemuksilla ja taiteella on ihmisen fyysistä ja psyykkistä terveyttä edistävä vaikutus. Tutkimuksessa hyödynnettiin kolmen aiemmin tehdyn tutkimuksen aineistoa, jolloin osan tutkimukseen osallistuneiden 25 000 henkilön elämänkaaresta ja kokemuksista pystyttiin kartoittamaan jopa 30 vuoden ajalta.

Myös musiikin parantavasta vaikutuksesta on olemassa tieteellistä näyttöä.

”Helsingin yliopiston aivotutkimusyksikössä tehdyissä keskoskoikeissa on todettu, että musiikilla on suuri vaikutus lapsen kehitykseen. Ne keskoset, joille soitettiin klassista musiikkia, saavuttivat jopa kaksi kuukautta nopeammin tavoitellun syntymäpainon kuin ne, joille ei musiikkia tarjottu. Suurin vaikutus on musiikilla, jossa on selkeä melodinen, harmoninen ja rytmisen rakenne”, Petri Lehikoinen kertoo.

”Musiikilla on myös myöhemmin keskeinen merkitys lapsen kehitykselle, mutta sitä ei valitettavasti aina ymmärretä. Musiikki, kuten kaikki taideaineet, tuottaa iloa ja antaa sisältöä elämään. Taiteen myötä ihmisen tunne-elämä syvenee ja rikastuu, ja valmiudet kohdata vastoinikäymiä tunne-elämän alueella vahvistuvat. Se, että koulumaailmassa on nykyään niin paljon ahdistusta ja psyykkisiä ongelmia, johtuu osittain siitä, että näitä asioita kontrolloivat aivojen alueet eivät ole nykypäivän lapsilla ja nuorilla kunnolla kehittyneet.”

Selviytymisen eväät

Petri Lehikoinen muistuttaa, että taide – halu luoda ja kokea kauneutta – on osa ihmisen biologista olemusta; ominaisuus, joka juontaa miljoonien vuosien takaa.

”Luolissa asuneet ihmiset eivät ryhtyneet tekemään luolamaalauksia elantonsa takia, vaan kuvien tekeminen antoi heille sellaisen elementin, jonka avulla oli mahdollista käsitellä ei-materiaalisia asioita. Ihmisellä on pyrkimys selittää itselleen selittämättömiä asioita. Se on johtanut muun muassa taiteen ja uskontojen syntymiseen. Nyt kuvitellaan, että tieto auttaa ihmistä varustautumaan kaikkia mahdollisia uhkia vastaan. Tieto auttaa meitä ehkä ymmärtämään ulkoapäin tulevia uhkia, mutta ihmisen sisältäpäin syntyviä uhkia vastaan se ei pysty auttamaan. Taide antaa meille selviytymisen eväät; keinon käsitellä asioita, joille ei ole järjellistä selitystä.”

”Vielä agraarikulttuurin ihmisille laulut, musiikki, kuvat ja tarinoiden kertominen olivat

luonnollinen osa arkea. Nykyään henkinen ja aineellinen kulttuuri ovat ajautuneet erilleen toisistaan, ja tuntuu kuin nykyihminen ei enää osaisi arvostaa ja arvottaa asioita muuten kuin rahassa. Kun nykyinen tietoyhteiskunta alkoi muovautua, oli mahdollisuus, että myös ei-aineelliset arvot voisivat olla yhteiskunnallista kehitystä ja yhteiskunnan rakenteita säätelevä asia. Niin ei käynyt, vaan sekin materialisoitiin. Nyt puhutaan informaatioteollisuudesta ja tuotteistamisesta. Kaikki mitataan osakkeiden arvon kurssin nousulla tai laskulla, eikä millään muulla tunnu olevan merkitystä.”

Lupa epäonnistua

Taideaineiden puolesta on kampanjoinut näkyvästi myös vihreiden kansanedustaja, ohjaaja **Irina Krohn**, joka eduskunnan sivistysvaliokunnan jäsenenä on perehtynyt perusopetuksen uudistuksiin.

”Nykyisessä keskustelussa on nähtävissä pienen kansakunnan hätäilyä, mikä tuo mieleen DDR:n aikaiset urheiluseurat: lahjakkuudet pitäisi seuloa esiin mahdollisimman varhain ja kouluttaa heistä tehokkaita työntekijöitä yrityselämän tarpeisiin. Suomi tarvitsee luovia ihmisiä, jotka osaisivat synnyttää uusia, jopa vallankumouksellisia ideoita. Ongelma on siinä, ettemme voi tietää, millaisia tuotteita tulevaisuudessa tarvitaan ja mitä asioita nykypäivän nuorille pitäisi opettaa. Taideaineet puoltavat paikkaansa koulun perusopetuksessa siksi, että ne kehittävät innovatiivisuutta ja auttavat löytämään uudenlaisia näkökulmia.”

Irina Krohn arvelee, että taideaineita vähättelevät asenteet voivat osin johtua taiteilijoihin liitetyistä sangen kliseisistä mielikuvista.

”Usein taiteilijat leimataan laiskoiksi yhteiskunnan eläteiksi, jotka vain suoltavat punaviinin ryydittämää jäsentämätöntä puhetta. Tosiasiassa valtaosa taiteilijoista on äärettömän työteliäitä ja työnsä äärellä hyvin nöyriä. Kun oppilas perehtyy taiteiden ja taiteilijuuden historiaan, hän oppii, miten pitkäjänteisestä työstä taiteessa on kyse, puhuttiinpa sitten viulunsoitosta, keramiikasta tai kirjallisuuden merkkiteoksista. Pelkät ideat tai luovuus eivät taiteessa riitä, tarvitaan myös harjoittelun kautta saavutettua taitoa, ennen kuin ihminen kykenee hyödyntämään luovuutensa haluamallaan tavalla ja sellaisessa muodossa, että muutkin haluavat katsoa tai kokea sen.”

Taideaineiden avulla oppilaat myös oppivat ymmärtämään, miten epäonnistuminenkin voi olla hedelmällistä ja virheet johtaa uusiin ratkaisuihin.

”Koulu on paikka, jossa opetellaan asioita. Siksi siellä tulisi saada epäonnistua ilman, että oppilas leimataan heti huonoksi. Oppimisessa oppilaiden älyllinen ero ei merkitse läheskään niin paljon kuin opettajan kyky synnyttää heissä halu oppia. Valitettavasti koulu on ollut ja on yhä monille se paikka, jossa motivaatio ja oppimisen ilo tuhotaan täysin. Kun oppilaita arvioidaan, sen tulisi tapahtua siksi, että heistä kasvaisi parempia aikuisia, mutta näihin päiviin asti arviointia on käytetty oppilaita latistavassa merkityksessä, mittaamaan epäonnistumista.”

Uupuneet kansankynttilät

Vaikka koululaitoksen, opettajien ja oppilaiden tarpeet ovat kasvaneet, valtion ja kuntien taholta on jo useaan kertaan annettu ymmärtää, etteivät uudistukset saisi maksaa enemmän kuin aiemminkaan ja että kaikki asetetut tavoitteet pitäisi saavuttaa samassa ajassa kuin ennen.

”Yhtälö on mahdollon. Asian vakavuutta lisää se, että maassamme on valtavia ongelmia, jotka johtuvat lasten ja nuorten puutteellisesta hoidetusta iltapäivähoidosta. En usko, että kukaan lapsi tahtoo olla arvioivan katseen alla enemmän kuin hän nykyään on, mutta yhteistä tekemistä koulun puitteissa voitaisiin järjestää mainiosti. Minusta on parempi, että lapset viettävät vapaa-aikansa koulussa kuin kadulla tai yksin kotona. Koulupäivät voisivat olla pidempiä, mutta se ei välttämättä tarkoita, että lasten oppivelvollisuutta lisättäisiin. Esimerkiksi taideaineet voitaisiin sijoittaa koulupäivän loppuosaan”, Irina Krohn ehdottaa.

Hän muistuttaa, että keskustelu oppiaineiden keskinäisestä tärkeysjärjestyksestä nostaa aina esiin kysymyksen alalla työskentelevien opettajien työtilanteesta.

”Lapsen edun rinnalla kulkee aina opettajien etu. Kun perusopetukseen halutaan tehdä muutoksia, tuloksena on joka kerta lihava riita siitä, lisääntyykö vai väheneekö jonkin ryhmän työllisyys. Yllättävän harva on valmis keskustelemaan siitä, millainen olisi hyvä koulu.”

Irina Krohn uskoo, että opettajilla riittää työtä, vaikka perusopetus kokisi suuriakin muutoksia. Hän on kuitenkin huolissaan opettajien jaksamisesta.

”Alalle tulevien opettajien määrä on vähäinen. Lisäksi useimmat kunnat ovat laiminlyöneet jo pitkään opettajien jatko- ja täydennyskoulutuksen. Monissa kunnissa opettajia on myös lomautettu, mikä on sivistysvaltiossa suoranainen häpeä. Opettajien harteilla on valtavat paineet, koska heidän oletetaan uudistavan opetusta. Miten he sen tekevät, kun kunnat eivät anna minkäänlaista taloudellista tukea täydennyskoulutukseen? Kuinka voi innostaa muita, kun ei itsekään jaksa?”

Eläytymisen taito

Jaksaminen ei ole huolenaiheena hämeenlinnalaisen Miniteatterin tiloissa, sillä niin energistä ja vauhdikasta on nuorten näyttelijöiden meno. Ei ihme, että jo viisitoista vuotta lasten ja nuorten harrastajateatteria johtanut **Marja Myllyniemi** silmäilee joukkoaan lähes äidillisellä ylpeydellä. Hänen mielestään luovan ilmaisun opettaminen pitäisi aloittaa jo päiväkodeissa, ja sen tulisi jatkua läpi koulun.

”Draamakasvatuksen avulla voi käsitellä pientenkin lasten kanssa sellaisia asioita, joita he kohtaavat päivittäin esimerkiksi iltapäivälehtien lööpeissä. Taideaineiden avulla lapset oppivat myös yhteisöllisyyttä, suunnittelemaan ja tekemään asioita yhdessä. Jos oppilaat saisivat täysipainoisesti opiskella luovaa ilmaisua – soittaa ja laulaa bändeissä, tehdä yhdessä näytelmiä ja runoiltoja – koulusta valmistuisi aivan toisenlainen sakkki kuin nykyään tapahtuu valtaosassa Suomea.”

Marja Myllyniemi uskoo, että draamakasvatuksen ja teatterin tekemisen myötä lapset ja nuoret oppivat empaattisuutta; sitä, miten tärkeitä on ymmärtää eri ikäisiä ja erilaisia persoonallisuuksia ja antaa näillekin tilaa. Samalla opitaan eläytymään toisen ihmisen tunnekokemuksiin ja reaktioihin.

”Vaikka Miniteatterin nuoret ovat asioista välillä eri mieltä, he pystyvät keskustelemaan mielipiteistään ja etsimään yhdessä kaikkia tyydyttävän ratkaisun. Välillä tietenkin huudetaan ja kiroillaan, mutta niinhän ihmiset tekevät oikeassakin elämässä. On ollut hauskaa seurata, miten huumorintaju on selvästi kehittynyt näillä nuorilla. He eivät myöskään turhaan kiertele ongelmia psykologisoimalla niitä, vaan he puhuvat asioista aidosti ja suoraan.”

Taistelu reviiiristä

Monissa työpaikoissa projektityöskentely, jossa useat eri alojen edustajat pyrkivät saavuttamaan yhteistyössä ja sovitussa ajassa jonkin yhteisen tavoitteen, on lähes vakiintunut tapa tehdä työtä. Kun yksi perusopetuksen tärkeimmistä tavoitteista on ”tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja” (Perusopetuslaki 2§), onkin yllättävää, miten tiukasti kouluissa pidetään yhä kiinni oppiainerajoista. Se, että luokan oppilaat tekisivät yhdessä jonkin eri oppiaineita käsittävän pitkän tähtäimen kokonaisuuden, kariutuu useimmissa kouluissa opettajien reviiiritaisteluun ja haluttomuuteen hyödyntää toistensa oppiaineita.

Kyse ei ole siitä, että kaikissa aineissa pitäisi synnyttää suuria speksaakkeleita, mutta oppiaineita integroimalla opetuksesta saadaan aiempaa kiinnostavampaa ja mielekkäämpää. Jokin historiallinen tapahtuma, esimerkiksi Ranskan vallankumous, voidaan työstää lukuvuoden aikana näytelmän muotoon. Paitsi historiaa, projektin avulla voidaan opettaa mm. äidinkieltä, kirjallisuutta, maantietoa, yhteiskuntaoppia, musiikkia, kuvataidetta, käsitöitä, liikuntaa sekä perehtyä ranskan kieleen ja kulttuuriin.

”Parasta draamailmaisussa on se, että sitä voi soveltaa kaikkeen opetukseen ensimmäiseltä luokalta lähtien”, Marja Myllyniemi sanoo.

”Kuntien pitäisikin panostaa taideaineiden opetukseen taloudellisesti, jotta opettajiksi ja vierailijoiksi saataisiin innostavia ja valovoimaisia ammattilaisia. Erityisen tärkeää olisi marssittaa luokkaan karismaattisia miehiä, jotta pojatkin näkisivät, että taideaineissa on potkua.”

Uudistukset eivät vaadi valtavia summia, ainoastaan halua ja kykyä järjestää asiat toisin.

Työttömyyskortistossa on tälläkin hetkellä monia kalliin koulutuksen saaneita taiteilijoita, joiden ammattitaitoa voitaisiin hyödyntää kouluissa opettajien työparina. Näin on tehty muun muassa

Britanniassa ja Hollannissa jo useita vuosia ja hyvällä menestyksellä.

Arvostuksen puute

Päteviä taideaineiden opettajia kaipaa myös kuvataiteilija ja pedagogi **Leenakaisu Hattunen**, joka toimii tällä hetkellä hyvinkääläisen Lasten ja nuorten taidekeskuksen vt. toiminnanjohtajana. Ennen sitä hän työskenteli seitsemän vuotta Helsingin Taiteilijaseuran ylläpitämän Lasten ja nuorten kuvataidekoulun rehtorina.

”Taideaineita ei vielä kukaan arvosteta aidosti, vaan niihin panostetaan ainoastaan nousukauden aikana”, Leenakaisu Hattunen sanoo.

”Niissä kunnissa, joissa ei ole päteviä taideaineiden opettajia, taideaineita voi opettaa kuka tahansa. Ei tulisi mieleenkään, että matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa tai kieliä opettaisi ihminen, joka ei ole pätevätytynyt alalleen. Sama pätee yhteiskunnan ylätasolla. Oikeusministeriksi, valtiovarainministeriksi tai sosiaali- ja terveysministeriksi ei kelpaa ilman pätevää koulutusta, mutta kulttuuriministerin pallille Suomessa voidaan istuttaa käytännössä kuka tahansa.”

Kun Opetushallitus arvioi neljä vuotta sitten ensimmäisen kerran valtakunnallisesti peruskoulussa ja lukiossa annettavaa taideaineiden opetusta, kävi ilmi, että koko maassa joka kolmas musiikin- ja kuvaamataidon opettaja on epäpätevä. Kuitenkin maassamme on suuri määrä koulutettuja kuvaamataidon opettajia, pedagogisesti pätevyityneitä kuvataiteilijoita, Jyväskylän yliopistosta valmistuneita taidekasvattajia sekä Teatterikorkeakoulusta ja ammattikorkeakouluista valmistuneita tanssin ja draaman opettajia.

Koska monet taideaineiden opetuksesta vastaavat opettajat ovat epäpäteviä ja taideaineiden tuntimäärä vähäinen, opetuksen anti jää usein kovin laihaksi.

”Esimerkiksi kuvaamataidon tunneilla on lähinnä tuotettu kuvia, vaikka olennaisempaa olisi varustaa oppilaat taidoilla, joilla he kykenevät tulkitsemaan ympärillään rehottavaa kuvaviidakkoa. Sanalukutaidon – joka on demokratian edellytys – rinnalla tarvitaan nykyään yhä enemmän kuvallisuutta. On tärkeää, että oppilaat oppivat tuntemaan ne mekanismit, joita käytetään jatkuvasti muun muassa journalismissa, mainonnassa ja propagandassa.”

Tulevaisuuden tekijät

Leenakaisu Hattunen muistuttaa, että taideaineiden opiskelu antaa kulttuurista syvyyttä, valitsipa ihminen minkä ammatin tahansa. Globalistuvassa maailmassa taiteen ilmiöiden ymmärtäminen sekä omassa että vieraisissa kulttuureissa käy yhä tärkeämmäksi.

”Taiteen tuntemus pitäisi olla jokaisen pitkälle koulutetun ihmisen työväline ja pääomaa. Näin ei kuitenkaan valitettavasti ole. Kun puhutaan esimerkiksi suomalaisesta kuvataiteesta, nykyihmisten taiteen tuntemus rajoittuu lähinnä isovanhempiemme aikaan eli kultakauden teoksiin.”

Tietämättömyys taiteen historiasta ja kuvien merkityksestä tulee nololla tavalla esiin mm. internetissä, tietoyhteiskunnan valtavetkossa, johon liittyvän sisältötuotannon suomalaiset päättäjät ovat nimenneet yhdeksi tärkeimmistä tulevaisuuden hankkeista.

”Uusiin viestimiin tarvitaan visuaalisen alueen hallintaa ja ammattilaisotetta, mutta käytännössä monissa suomalaisissa uusmediarytyksissä www-sivuja ovat työstäneet 16-vuotiaat nörtit yksinkertaisesti siksi, että he osaavat teknisesti käyttää tietokoneita. Monilla heistä ei ole minkäänlaista käsitystä kuvien maailmasta ja merkityksistä, joten ei ole ihme, että osalla jälki on aivan karmeaa.”

Paradoksaalista onkin se, että samaan aikaan, kun tulevaisuuden tekijöiden toivotaan olevan laajojen alueiden osaajia, luovuutta ja innovatiivisuutta kehittävien taideaineiden opetus on perusopetuksessa lapsipuolen asemassa, valinnaisten aineiden varassa. Tietoyhteiskunnan ammattilaisia tällä strategialla tuskin saadaan aikaan.

”Haluan korostaa, ettei taideaineiden opetuksen tarkoituksena ole missään nimessä tehdä oppilaista taiteilijoita, vaan antaa impulsseja ja näyttää, mitä kaikkia kiinnostavia kulttuuripalveluja meillä on. Samalla tavalla kuin lapset opetetaan käyttämään kirjastoa, heidät voidaan opettaa käyttämään taidelaitoksia. Kun tutustuminen taiteeseen tapahtuu tarpeeksi nuorena, siitä tulee luonnollinen osa elämää eikä jotakin sellaista, jota tehdään vain pikkujouluna työporukan kanssa.”

Oma osionsa:

Tähtäimessä uusi koulu

Suomalainen koulujärjestelmä on lyhyessä ajassa käynyt läpi mittavan muutoksen. Uusi opetustoimintaa koskeva lainsäädäntö astui voimaan vuoden 1999 alussa. Nyt työn alla on perusopetusta koskeva kokonaisuudistus, jolle antoi lähtölaukauksen viime elokuussa voimaan astunut esiopetusta koskeva laki. Tavoitteena on, että esiopetuksen ja perusopetuksen opetussuunnitelmat muodostavat johdonmukaisesti etenevän ja yhtenäisen opetussuunnitelmallisen kokonaisuuden, jossa otetaan huomioon perusopetukseen tulevien oppilaiden parantuneet oppimisvalmiudet.

Perusopetusta koskevasta uudistuksesta teki pohjaehdotuksen opetusministeriön vuoden 2000 lopussa asettama työryhmä, jonka puheenjohtajaksi nimitettiin opetusministeriön yleissivistävän koulutuksen yksikön johtaja **Kirsi Lindroos**. Ryhmän tehtävänä oli laatia ehdotukset perusopetuksen yleisistä tavoitteista sekä tuntijaosta.

Perusopetuksen uudistamistyöryhmä ehdotti mm. lisäyksiä äidinkielen ja kirjallisuuden, matematiikan sekä historian ja yhteiskuntaopin tuntimääriin, minkä hallituksen sivistyspoliittinen ministerityöryhmä hyväksyikin marraskuussa 2001. Sen sijaan uuden oppiaineen, terveystiedon, tuntimäärää supistettiin alkuperäiseen ehdotukseen verrattuna. Lisäksi ministerityöryhmä päätti vielä pohtia, miten tarkoin perusopetuksen yleisistä tavoitteista määrätään valtioneuvoston tasolla.

Tuntimäärien lisääminen onnistuu supistamalla valinnaisaineiden vähimmäistuntimäärää, minkä on pelätty heikentävän taideaineiden asemaa. Kirsi Lindroos näkee asian toisin.

”Koska oli perusteltua puuttua koulujen valinnaisuuden määrään, valitsimme valinnaisaineet. Alun perin valinnaisaineiden tarkoituksena on ollut syventää perusopetukseen kuuluvien oppiaineiden osaamista. Monissa kouluissa tarjolla on kuitenkin ollut erilaisia lyhytkursseja, jotka eivät sisällöltään tue perusopetukseen asetettuja tavoitteita.”

Hän perustelee valinnaisaineiden rajoitusta myös tilastollisesti. Nykyisessä yläasteen tuntijaossa on enintään 20 vuosiviikkotuntia valinnaisia aineita. Opetussuunnitelma-analyysin mukaan kunnat ja koulut ovat kuitenkin käytännössä rajoittaneet valinnaistuntimäärän alle 18 vuosiviikkotuntiin.

”Valinnaisaineiden avulla on myös pyritty motivoimaan koulunkäyntiä. Koska halukkaita ei aina ole ollut riittävästi, kaikkia ryhmiä ei ole voitu perustaa. Silloin oppilaat ovat joutuneet ottamaan muita kursseja, jolloin oppitunneille osallistuminen on saattanut olla ongelmallista. Haluan kuitenkin korostaa, ettei koulun kehittäminen tapahdu valinnaisaineiden avulla vaan ainoastaan koko koulua kehittämällä.”

Uudessa perusopetuslaissa peruskoulua ei enää jaeta ala- ja yläasteeseen. Kirsi Lindroosin mukaan viesti on selvä: esteet opettajien aiempaa joustavammalle yhteistyölle on nyt poistettu. Vastuu perusopetuksen järjestämisestä säilyy kunnilla, mutta uudistus antaa mahdollisuuden kehittää kouluja entistä itsenäisemmiksi ja omaleimaisemmiksi, kunhan valtakunnalliset tavoitteet saavutetaan.

”Se edellyttää koululta ennakkoluulotonta yhteistyötä, ennen kaikkea eri oppiaineiden opettajien kesken. Tarvitaan uskallusta luoda teemoja ja kokonaisuuksia, joihin eri oppiaineet kiedotaan. Samalla koko koulunpito saa uuden ulottuvuuden. Oppiaineita integroimalla on mahdollista luoda jotakin yhteistä, joka näkyy seinillä ja koulun tiloissa, ja etenkin oppilaiden kokemuksissa ja oppimisessa”, Kirsi Lindroos uskoo ja kertoo opetusministeriön valmistelevan parhaillaan uutta luovuus- ja kulttuurikasvatuksen strategiaa, jonka tarkoituksena on mm. rohkaista opettajia käyttämään luovien kykyjen kehittymistä ja kulttuurista ymmärrystä edistäviä opetusmenetelmiä.

”Meidän tulisi käsittää luovuus ja kulttuuri nykyistä huomattavasti laajemmassa merkityksessä, kiinteänä osana yhteiskuntaa. Siksi haluamme uudistusten avulla kannustaa kouluja tekemään yhteistyötä ympäristössä toimivien yhdistysten, järjestöjen, kirjastojen sekä taide- ja kulttuurilaitosten kanssa. Koska rahaa on vähän – se tiedetään opetusministeriössäkin – olennaista on yhdistää voimat!”

Oma osionsa:

Kadonneen taiteen metsästys

Julkisuudessa on usein esitetty, etteivät taideaineet kiinnosta nuoria. Miniteatterin näyttelijöiden mielipiteet osoittavat, ettei väite pidä paikkaansa. Pyysimme heitä myös kertomaan, miten he muuttaisivat taideaineiden opetusta.

”Koulussa ei pääse toteuttamaan itseään kunnan keinoin. Siksi halusin Miniteatteriin. Harrastin ennen jääkiekkoa, mutta näyttöleminen vei voiton. Olen myös työskennellyt tekniikan puolella ja toiminut roudarina, kun Miniteatteri on vierailut festivaaleilla. En koskaan olisi tiennyt, mihin kaikkeen pystyn, jos en olisi tullut mukaan Miniteatterin toimintaan. Olisi hienoa, jos koulussa vierailisi eri taidealojen ammattilaisia kertomassa, miten näitä juttuja todellisuudessa tehdään. Uskon, että se kiinnostaisi jengiä. Itselleni teatterin tekeminen on antanut todella hauskoja hetkiä ja paikan, jossa voi keskittyä välillä johonkin muuhun kuin omaan itseensä.”

Mikko Virtanen, 18 v.

”Näytteleminen Miniteatterissa on antanut ennen kaikkea itsevarmuutta. Koulussakaan ei ole niin paniikissa, jos tarvitsee esiintyä. Täältä olen löytänyt myös parhaimmat kaverit. Taideaineilla voisi elävöittää ja syventää muiden oppiaineiden opetusta. Esimerkiksi historiassa se onnistuisi loistavasti. Myös kielten opetuksessa voitaisiin käyttää draamaa nykyistä paljon tehokkaammin.”

Hanna-Leena Eerola, 15 v.

”Olen ollut Miniteatterissa jo yksitoista vuotta. Eniten minua kiinnostaa ohjaaminen. Taideaineita opetetaan koulussa älyttömän vähän. Ilmaisutaidon pitäisi ehdottomasti olla pakollinen kaikille koululaisille. Sen opettaminen pitäisi antaa joillekin ammattilaisille, sillä äidinkielen opettajilla on ihan tarpeeksi tekemistä kieliopin ja kirjallisuuden kanssa. Taideaineet pitäisi myös ”myydä” oppilaille paremmin, koska niiden harrastaminen on monien mielestä pehmojuttu sen sijaan, että viettää viikonlopun kaupungilla kavereiden kanssa ryyppäämässä.”

Suvi Seppälä, 15 v.

”Teatterista olen saanut tosi hyviä kavereita. Ja vanhemmat ovat suhtautuneet hienosti. Mun iskä on itsekkin ollut Miniteatterissa nuorena. Se on ihan onnellinen, kun käyn täällä. Meidän koulussamme ei ole ikinä vierailut taiteilijoita. Paitsi kerran, kun yksi jojo-taiteilija kävi näyttämässä, miten jojolla voi tehdä erilaisia temppuja.”

Riku Laine, 13 v.

”Näytteleminen on aina kiinnostanut minua. Kun perheemme muutti Hämeenlinnaan pari vuotta sitten, päätin tulla mukaan Miniteatteriin. Ajattelin, että sen avulla tutustuisin ihmisiin ja saisin kavereita. Parasta täällä on se, kun saa olla oma itsensä eikä tarvitse vetää mitään ihmeen roolia. Ainahan sitä arvioi muita ulkonäön perusteella, mutta Miniteatterissa oleminen on opettanut, että erilaisten ihmisten kanssa voi jutella ilman ennakkoluuloja; että he voivatkin olla tosi mukavia.”

Riikka Riipinen, 17.

Eija Mäkinen
toimittaja@taivaannapa.net